

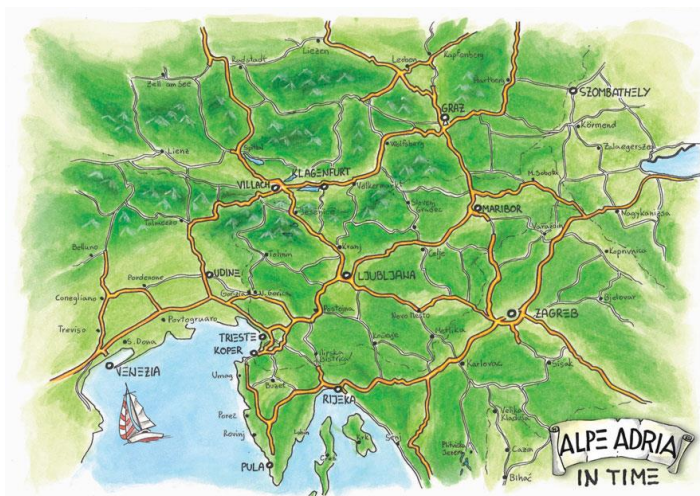
BRANJE REGIJE ALPE-JADRAN: DOJEMANJE VEČPLASTNOSTI IDENTITETE

Franci Pivec

Kakor se že zdi, da nam življenjski prostor zamejujejo drugi, ga v odločilni meri določamo sami. V naših glavah, z mentalitetami in stereotipi, pri čemer nas zadnje čase izdatno podpira fejsbuk z zapiranjem v skupine enako mislečih. Ni težko najti stika s skupinami ljudi, ki so prepričani, da je zemlja ploščata, da je Slovenija matica sveta in da je treba biti stalno na straži pred hordami tujcev, ki prežijo na naše imetje.

Najbolj važne so meje in bogne daj jih odpravljati, nasprotno, treba jih je utrditi za vse večne čase, ker onkraj ždi nevarnost. Pri Prešernovih besedah »ne vrag, le sosed bo mejak« se sicer primemo za srce, a v glavi nam divja vihar zavračanja, enako kot pri nepojmljivih besedah nekdanjega predsednika Evropske komisije Jacquesa Delorsa, ko je zapuščal funkcijo: »Če nam v naslednjih desetih letih ne uspe dojeti pomena evropskega duha, bomo igro izgubili.... Samo s pravniško perfekcijo in podjetniško spretnostjo je Evropa obsojena na slepo ulico.« Osvestiti se je treba, da nismo zgolj slovenski državljani, ampak tudi evropski in svetovni. To nesporno pomeni, da mora naš pogled seči čez meje, najprej v prostor, ki nam je najbližji, to pa je regija Alpe-Jadran (RAJ).

Zavedanje o naši umeščenosti v RAJ je preizkusni kamen, ali smo dorasli za državljane Evrope in sveta, ali pa smo ostali palčki za domačim plotom. Res je, da je RAJ geografsko in zgodovinsko zelo kompleksna regija in je potreben znaten trud, da jo spoznamo. Za ignorante niti sto let ni dovolj, da bi iz strašne vojne, ki je divjala tod okoli, izluščili prava spoznanja in se zavzeli za odločitve, ki bi v prihodnje preprečile vsako podobno norijo.

Zaskrbljujoče je, da šolski učni načrti ne govorijo o regiji, nobeni, niti o tistih znotraj meja (Štajerski, Primorski...), kaj šele o čezmejnih. Na začetku šolanja je veliko govora o domačiji, potem pa se priključi le še receptura vzgoje o slovenskem državljanstvu. Vzgoje za evropsko državljanstvo ni in vzgoje za svetovno državljanstvo tudi ni. Seveda potem v šoli tudi mirovniške vzgoje ni, saj zanjo v učnem načrtu ni pravega oporišča. Mladinsko mirovniško gibanje je pravo presenečenje.

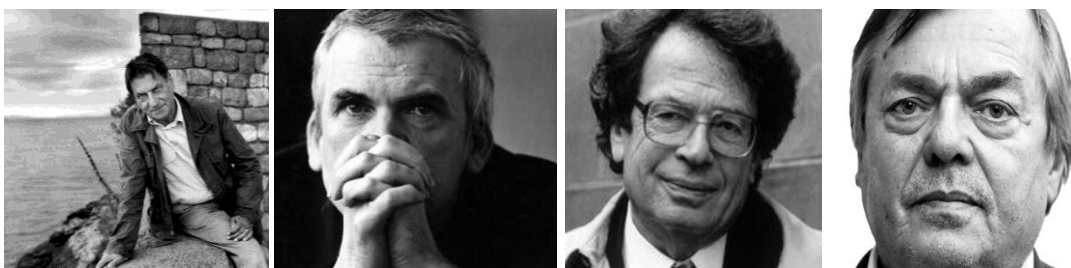

Toda mladi so si našli svoja oporišča in lastne voditelje pri spoprijemu s ključnimi vprašanji svoje bodočnosti, ki jih politični voditelji zanemarjajo ali pa jih sploh niso sposobni razumeti. Lahko se na čelo postavi najstnica Malala iz najbolj nerazvitega dela sveta ali najstnica Greta iz najbolj razvite dežele. Domačijsko in nacionalistično naravnani šolski sistemi se čutijo ogrožene in se lotevajo reform, s katerimi bi še bolj stisnili programe in jih podvrgli še močnejšemu nadzoru. Njihovo izhodišče je identitarnost – identiteta je lahko ena sama, vse drugo je izdaja lastnega naroda. Tukaj pa se začne sprenevedanje, da razen kakšne 'štajerske varde' tega ja nihče na zagovarja. Smemo torej reči, da ima naša šola jasne nazore o evropskem in svetovnem državljanstvu? In da so otrokom odprta okna in vrata tudi v RAJ? Za kaj takega pa nisem našel skoraj nobenega praktičnega dokaza.

RAJ, ki se na različne in številne načine prepleta s pojavom Srednje Evrope (SE), je nekakšen laboratorij evropskega združevanja: kup držav, več duhovnih tradicij, različni jeziki, ob tem pa stoletja medsebojnih stikov in sodelovanja. Vse to je zapustilo množico neizbrisnih sledi, s katerimi živimo, pa se pogosto tega niti ne zavedamo. Enako je z Evropo in ravnokar smo tudi mi začutili prizadetost ob požaru pariške Notre Dame. Ker je tam tudi delček naše identitete! (Že slišim nasprotovanje: kaj imamo mi s tem, brigajmo se za svojega Jošta?) Identiteta, razumljena kot ločenost, nezdržljivost, nepreklicna drugačnost je vzrok nestrpnosti, ki je bila uvertura vseh človeških katastrof v zgodovini tega prostora. Če tega ne razkrivajo učni načrti, pa nam o tem pripoveduje književnost, ki močno zaznamuje RAJ.

Celovčan Robert Musil se je podrobno razpisal o Kakaniji, karikiranem avstro-ogrskem cesarstvu, da bi opozoril na stvari, ki se ne smejo ponoviti, pa se vseeno nenehno ponavljajo, kar bi lahko bile tudi diagnoze bolezni današnjih držav in združene Evrope. Pražan Franz Werfel (na sliki z Almo Mahler) je opisal več-identitetnost, s katero je živel (Čeh, Žid, Nемец, Srednjeevropejec), a ga je skoraj pogubila, če pred Hitlerjem ne bi pobegnil v Ameriko. Tudi pri nas so zaradi tega trpele Wambrechtsammerjeva, Karlinova in še marsikdo, ki so po nastanku novih držav verjeli, da lahko živijo z več identitetami. Primo Levi, ki bi bil letos star sto let in je pisatelj holokavsta, se tudi spoprijema s problemom pluralne identitete, saj kot sefard niti kot Žid ni bi čisto 'pravi' (v taborišču so prevladovali aškenaziji), razgrnil pa je še mnoge druge tipične teme tega prostora kot so tujstvo, nomadstvo, kulturni trki, stereotipi itd.. Velikan hrvaške literature Miroslav Krleža (karikatura Mariborčana Migija-Remigija Bratoža), ki je sicer tipičen opisovalec tega prostora, si je za svoj življenjski projekt zastavil 'obnovitev' regije med Benetkami in Bizancem, pri čemer je na skrit način sledil ambiciji škofa Strossmeyerja, vse pa kaže, da ga je podpiral tudi Josip Broz.

Claudio Magris je glasnik Trsta kot večnacionalnega kulturnega središča regije, ki je sicer nekakšen 'kaugumibegrif', toda zaradi tega nič manj realna. Eni jo imajo z podaljšek k.u.k., drugi za simbol nadnacionalnosti, tretji vidijo tukaj zibelko fašizma, četrti neprecenljivo spomeniško vrednost. Zadnje čase mu je predvsem pomembno, da lahko RAJ zaustavi trend v mikronacionalizme, ki so grozni in »najmanjši so najhujši«, kot je povedal ob vročitvi frankfurtske mirovne nagrade. Milan Kundera je leta 1983. s svojim člankom Tragedija srednje Evrope pojasnil pomen te regije kot načina upiranja

komunizmu in vračanje na Zahod, kar je močno odmevalo v Sloveniji, saj je bil članek takoj natisnjen v Novi reviji. Kundera ni imel v mislih ravno Slovenije, ampak države vzhodno od Berlina ter zahodno od Moskve, kar je poudarjal Peter Handke in po njegovem je taka Srednja Evropa za nas le 'meteorološki pojem'. Konrad György je manj poenostavljal duhovno tvarino regije in vidi v njej zaščito za upornike vsakemu avtoritarizmu, vključno z Orbanovim, kateremu se vehementno upira. Drago Jančar opazno nadaljuje regijsko navezanost Cankarja, Gruma, Majcna in še koga, seveda pa so današnje razmere precej drugačne, saj - morda celo bolj kot književnost - v širšem prostoru odmeva slovenska filozofija, likovna umetnost itd.. in Ljubljana je pogosto srečevališče mednarodnih duhovnih struj, kar nas lahko obvaruje pred brezizlednim zapečkarstvom. Brez branja pa se to ne bo zgodilo!

RAJ je danes bogatejši za številne pobude, ki vodijo k zblževanju idej in ljudi in se pri tem opirajo na bogat palimpsest pozitivnih primerov kot tudi na tragične zgodovinske izkušnje. Ena od teh pobud je projekt Mirovna regija Alpe-Jadran v okviru katere številčna dialoška skupina postopoma odpira Pandorino skrinjo medsebojnih zamer, da bi iz različnih stoletnic izšli pametnejši in odgovornejši do rodov, ki prihajajo: »Naredimo regijo mirnega soobstajanja in sodelovanja, vključenosti in povezanosti za mir in uspešnega upravljanja razlik s spodbujanjem stalnega javnega razgovora in diskurza, temelječega na dialogu in poli-logu.« Pot k temu vodi skozi knjižnico!